

Наталія О. Небаба*

АКТИВІЗАЦІЯ УЧАСТІ ПІДПРИЄМСТВ У ПРОЄКТАХ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ВИРОБНИЧО-КООПЕРАЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Співвіднесено процедуру відбору учасників із синтезом організаційної структури реалізації стратегії міжнародного виробничо-коопераційного співробітництва. Проведено моделювання накопичення потенціалу міжнародної виробничо-коопераційної взаємодії як умови відбору партнерів для кооперації. Побудовано модель консолідації потенціалу та організаційних можливостей мережі міжнародного виробничо-коопераційного співробітництва підприємств. Відображено логіку процесу модульного синтезу мережі кооперації з відібраних для її утворення підприємств-партнерів. Розкрито логіку використання методу аналізу ієрархії для відбору партнерів для виробничо-коопераційних відносин. Розглянуто організаційне та інструментальне забезпечення державної підтримки реалізації проєктів розвитку міжнародного виробничо-коопераційного співробітництва. Розглянуто соціокультурне підґрунтя формування та розвитку міжнародного виробничо-коопераційного співробітництва.

Ключові слова: підприємство, міжнародна виробнича кооперація, міжнародне виробничо-коопераційне співробітництво, державна підтримка, проєкти розвитку.

Рис. 4. Літ.16.

DOI: 10.32752/1993-6788-2020-1-229-132-141

Наталья А. Небаба

АКТИВИЗАЦИЯ УЧАСТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ В ПРОЕКТАХ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРОИЗВОДСТВЕННО-КООПЕРАЦИОННОГО СОТРУДНИЧЕСТВА

Сопоставлено процедуру отбора участников с синтезом организационной структуры реализации стратегии международного производственно-кооперационного сотрудничества. Проведено моделирование накопления потенциала международного производственно-кооперационного взаимодействия как условия отбора партнеров для кооперации. Построена модель консолидации потенциала и организационных возможностей сети международного производственно-кооперационного сотрудничества предприятий. Отражена логика процесса модульного синтеза сети кооперации из выбранных для ее создания предприятий-партнеров. Раскрыта логика использования метода анализа иерархии для отбора партнеров для производственно-кооперационных отношений. Рассмотрены организационное и инструментальное обеспечение государственной поддержки реализации проектов развития международного производственно-кооперационного сотрудничества. Рассмотрена социокультурная основа формирования и развития международного производственно-кооперационного сотрудничества.

Ключевые слова: предприятие, международная производственная кооперация, международное производственно-кооперационное сотрудничество, государственная поддержка, проекты развития

* University of Customs and Finance. Kyiv. Ukraine.

Natalia A. Nebaba

ENHANCING THE PARTICIPATION OF ENTERPRISES IN PROJECTS FOR THE DEVELOPMENT OF INTERNATIONAL PRODUCTION AND COOPERATION COLLABORATION

The procedure for the selection of participants is correlated with the synthesis of the organizational structure for the implementation of the strategy of international production and cooperation collaboration. The modeling of the accumulation of the potential of international production-cooperation interaction as a condition for the selection of collaboration partners has been carried out. A model has been built to consolidate the potential and organizational capabilities of a network of international production and cooperation collaboration between enterprises. The logic of the process of modular synthesis of the cooperation network from the partner enterprises selected for its formation is reflected. The logic of the use of the hierarchy analysis method for the selection of partners for production and cooperation relations is revealed. The organizational and instrumental support of state support for the implementation of projects for the development of international production and cooperation collaboration. The socio-cultural basis of the formation and development of international production and cooperation collaboration is considered.

Keywords: enterprise, international production cooperation, international production and cooperation collaboration, government support, development projects

Peer-reviewed, approved and placed: 12.07.2020.

Постановка проблеми. Основу формування мереж міжнародного виробничо-коопераційного співробітництва (МВКС) становить раціоналізація процесу відбору учасників міжнародної виробничої кооперації (МВК). Процедuru відбору учасників співвіднесено із синтезом організаційної структури реалізації стратегії МВКС. Інструментарій відбору партнерів орієнтовано на підтримку виконання функцій, закладених в архітектурній моделі глобального ланцюга вартості. В якості головного критерію відбору учасників коопераційної взаємодії обрано зростання консолідованого потенціалу мережі виробничої кооперації (ВК). Відбір партнерів для ВК часто є складним для формалізації процесом. Через це визначено логіку використання нечіткого логічного висновку та методу аналізу ієрархій для організації процесу відбору партнерів для коопераційної взаємодії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основу МВКС становить відбір партнерів, з якими будуть встановлюватися зв'язки та буде налагоджуватися взаємодія. З одного боку, існує доволі широкий пласт наукових робіт (В.Бугай, С.Гавриловська, Ж.Єрмакова, Г.Дугінець, Н.Тришкіна, О.Попов, П.Каркальова, М.Шульга та ін.), у яких визначаються критерії та інструменти відбору партнера для виконання необхідних для функціонування підприємства функцій або збереження цілісності ланцюга постачань. Такі розробки переважно можна агрегувати в декілька груп. У подальшому подібна агрегація дозволить розглядати такі групи як інструментальне забезпечення механізму МВК підприємств. Окремим засадам активізації участі підприємств у проєктах розвитку МВКС присвячено наукові праці ряду вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: Ч.Гіл, Р.Гриффін, М.Пастей, О. Солодовнік, Н.Хачатурян, О.Джур, Л. Українська, В. Соболев, Р. Уоллес та ін.

Метою дослідження постає вивчення засад активізації участі підприємств у проєктах розвитку МВКС, організаційного та інструментального

забезпечення державної підтримки реалізації проєктів розвитку МВКС, а також соціокультурного підґрунтя формування та розвитку МВКС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відбір партнера для МВКС має відповідати концепції управління розвитком МВК. Така відповідність обумовлює введення декількох ключових вимог до процедури зазначеного відбору партнерів у сфері МВК. Першою вимогою є врахування місця відбраного партнера в мережі міжнародної виробничо-коопераційної взаємодії (ідентифікації до якої ланки глобального ланцюга вартості такий партнер відноситься) та визначення того, яким чином такий партнер сприяє збільшенню потенціалу МВКС або покращенню характеристик пропонованої на виході глобального логістичного ланцюга цінності. При цьому оцінювання впливу відбраного партнера на зазначені характеристики має відбуватися з урахуванням фрактальної вкладеності МВК та супервентності МВК. Логіка виконання даної вимоги представлена на рис. 1. Подана на рис. 1 схема загалом відповідає положенню авторської концепції управління розвитком МВК підприємств, яке декларує необхідність відбору партнерів для кооперації на основі критерію зростання консолідованого потенціалу мережі кооперації.

Рис. 1. Моделювання накопичення потенціалу міжнародної виробничо-коопераційної взаємодії як умова відбору партнерів для кооперації

Отже, критерієм відбору партнера для МВК є не лише такі характеристики як параметри взаємодії або узгодженість бізнес-процесів та практик діяльності. Введений на рис. 1 підхід дозволяє розрахувати кількісні значення потенціалу мережі МВКС, орієнтуючись на будь-який з наявних в літературі підходів до визначення рівня потенціалу. Говорячи про розвиток потенціалу як критерію відбору партнерів для кооперації, слід врахувати положення авторської концепції, яке декларує узгодженість інтересів та поведінки стейкхолдерів у межах логістичних потоків. Тобто партнери для коопераційної взаємодії мають обиратися з огляду на подібність інтересів щодо присутності у мережі кооперації та комплементарність їх потенціалу.

Візуальне зображення даної логіки представлено на рис. 2. Зазначена на рис. 2 вимога узгодженості інтересів загалом базується на архітектурній моделі реалізації принципу інтеграції бізнес-процесів та практик у рамках стадій життєвого циклу цільової системи. У контексті вибору партнерів для інтеграції дана схема розширюється додаванням інтересів та просторово-географічного розташування стейкхолдерів, які тлумачаться в даному випадку як носії складових консолідованого потенціалу та організаційних можливостей мережі МВКС підприємств. Звернемо увагу, що складові потенціалу на рис. 2 відповідають підходу щодо виділення коопераційної складової в системі функціональних стратегій мережі МВКС. Також використані в моделі на рис. 2 сервіси відповідають моделі реалізації сервісної парадигми взаємодії підприємств з наявними в кластері ланцюгами створення вартості.

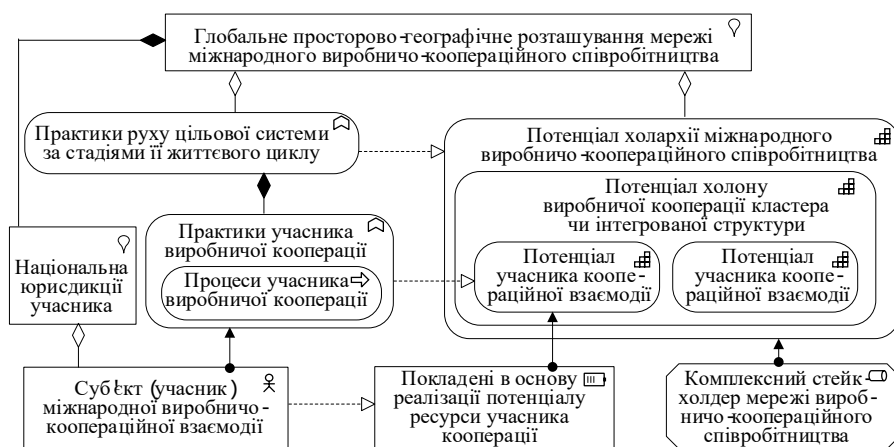

Рис. 2. Модель консолідації потенціалу та організаційних можливостей мережі МВКС підприємств

Це зроблено, по-перше, для демонстрації можливості розгляду окремих архітектурних моделей як частини однієї мультимоделі.

По-друге, таким чином декларується можливість додаткового виділення ієрархічних рівнів при консолідації елементів потенціалу. Зазначена логіка призначення модулів (учасників кооперації) на виконання функцій (практик просування цільової системи за стадіями її життєвого циклу) та визначення організаційних інтерфейсів (угод у сфері МВК) представлена на рис. 3.

Представлені на рис. 1 – рис. 3 схеми відбору партнерів для участі в проєктах кооперації, орієнтовані на підтримку систем у забезпеченні просування цільової системи за її життєвим циклом. Логічним висновком тут є формування системи критеріїв покращення атрибутів цільової системи від включення учасника до коопераційної взаємодії.

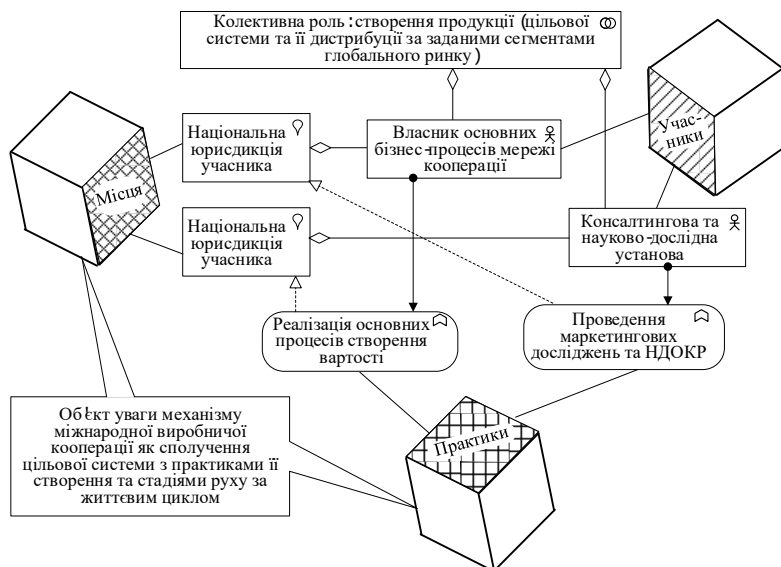

Рис. 3. Відображення логіки процесу модульного синтезу мережі кооперації з відібраних для її утворення підприємств-партнерів

Вибір нечіткої логіки пояснюється рядом моментів. Так, на рис. 1 декларується вимога зростання потенціалу МВК як критерій відбору учасників. Одночасно з цим наведена на рис. 2 схема зазначає, що в разі наявності конфліктів інтересів включення підприємства до коопераційної взаємодії бачиться недоречним, навіть якщо відбувається нарощування певних складових консолідованого потенціалу. Нечітка логіка дозволяє ввести ваги даним критеріям й тим самим вирішити оптимізаційну задачу (встановити пріоритети відбору учасників до мережі МВКС). Використання нечіткого логічного висновку доречно проводити за умови значної потенційної кількості суб'єктів для початку кооперації. Для розрахунків з обмеженою кількістю учасників або зі збільшеною кількістю критеріїв відбору можна скористатися методом аналізу ієрархій. Приклад ієрархії відбору партнерів з міжнародних виробничо-коопераційних відносин наведено на рис. 4. Зазначимо на можливій варіації наведеної ієрархії в частині врахування національної приналежності учасників. Тут можливий розгляд національної юрисдикції як окремого рівня ієрархії та як рівнозначного критерію відбору. Отже, необхідність розробки методики відбору партнерів з міжнародних виробничо-коопераційних відносин пояснюється тим, що в умовах сучасної світової економіки суб'єктам господарювання неможливо отримувати переваги у боротьбі з конкурентами лише на основі реалізації власного потенціалу.

Із середини XX ст. стрімкий розвиток міжнародного економічного співробітництва, помітне поглиблення світового поділу праці та значне розширення рамок міжгалузевої виробничо-збутової взаємодії підприємств

різних країн були прямо і безпосередньо пов'язані із масштабними структурними змінами в системі суспільного виробництва.

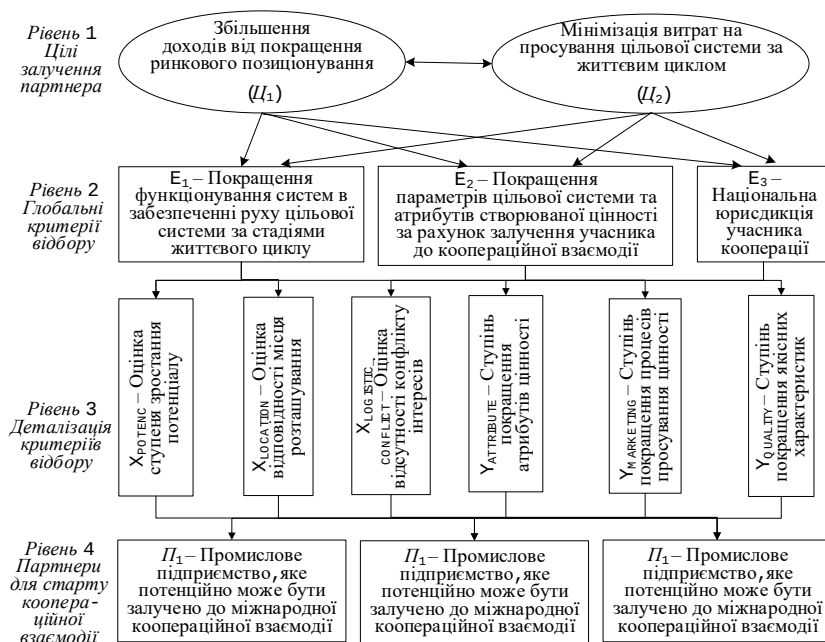

Рис. 4. Розкриття логіки використання методу аналізу ієрархії для відбору партнерів для МВК

Посилення ролі та значущості фінансової складової забезпечення МВК визначило остаточне економічне оформлення глобальних ланцюгів створення нової цінності, у рамках яких відбувається інтеграція просторово віддалених стадій розробки, виробництва, продажу товарів та послуг. Вагомою передумовою для підтримки тісноти взаємодії учасників такого роду ланцюгів став також запуск до експлуатації результатів реалізації масштабних інфраструктурних проєктів створення глобальних транспортних коридорів та величезних міжрегіональних енергетичних систем. З іншого боку, виявлення різного роду потенційних загроз та ризиків для стабільності функціонування та усталеності розвитку світової господарської системи також поступово набуло глобального виміру та визначило критичну обмеженість використовуваного інструментарію засобів ринкового саморегулювання зазначених багатоаспектних процесів. Тому в площині державного регулювання світового економічного співробітництва та державної підтримки МВК на той час знайшли цілком закономірне відображення тенденції щодо розповсюдження практик уніфікації та стандартизації на широке розмаїття складових інституціонального унормування господарських відносин. Поглиблення процесів МВК в напрямку розширення представництва країн та

територій з різним рівнем розвитку у світовому поділі праці за таких умов виступає вагомою та дієвою формою пом'якшення негативного прояву розглянутих протиріч та суперечностей на засадах залучення широкого кола економічних агентів до участі в глобальній виробничо-розподільній мережі ланцюгів створення нової цінності.

Упорядкування складових механізму та вибір методів інструментального забезпечення реалізації проєктів МВК пропонується здійснювати на основі обґрунтування вибору адекватного організаційного забезпечення державної підтримки. Належне організаційне оформлення заходів щодо створення державою сприятливих умов для розвитку МВК дає можливість забезпечити гармонізацію та узгодження різноспрямованих інтересів та прагнень. Невпинне розгортання процесу глобалізації світового економічного розвитку нерозривно пов'язано не тільки з уніфікацією інституціональних засад здійснення спільної господарської активності, але й з набагато більш широким суспільним контекстом зближення соціокультурних та світоглядних основ рефлексії та сприйняття людством умов власного буття. Поширення негативних проявів ідейно-культурної та морально-етичної криз, обумовлених значною мірою притаманним сучасному світу невинуватим релятивістським сприйняттям та радикально постмодерністським переосмисленням багатьох традиційних положень цивілізаційної парадигми розвитку, закономірно виступає не тільки основою для зростання нестабільності масової психологічної динаміки в суспільстві, але й постає вагомою причиною радикалізації сприйняття тенденцій щодо утворення єдиного економічного та культурного світового простору населенням країн, що за різних обставин позбавлені можливостей повного користування перевагами глобалізації.

Стрижневою складовою розбудови соціокультурного підґрунтя формування та розвитку МВКС слід вважати унормування та упорядкування притаманних партнерам, що представляють різні національні культурні традиції систем ціннісних орієнтирів, морально-етичних положень, нормативно окреслених, та неформальних моделей поведінки, що в комплексі відбивають специфічний характер колективних уявлень про припустимі режими здійснення актів соціальної, економічної, виробничої та інших видів продуктивної людської взаємодії. Здійснення такого унормування та упорядкування в рамках реалізації проєктів МВК визначається, по-перше, вибором певної організаційно-економічної форми співробітництва (збільшення тісноти виробничих зв'язків при цьому звичайно буде характеризувати зростання потреб у налагодженні міжкультурної взаємодії); по-друге, значущістю відмінностей у культурних традиціях різних суб'єктів коопераційних відносин, а також законодавчо встановленими національними вимогами відносно необхідності дотримання положень зазначених традицій; по-третє, сприйнятливістю задіяного в проєктах кооперації персоналу щодо крос-культурного обміну та умовами інтеграції складових людського капіталу учасників кооперації. Крім того, здається доцільним в контексті розбудови механізму державної підтримки реалізації проєктів МВК передбачити можливість активізації крос-культурної взаємодії в рамках використання

організаційних форм сприяння економічному співробітництву, що мають спрямованість на упорядкування просторових аспектів такої взаємодії. Звичайно просторовий аспект упорядкування процесів розвитку міжнародної економічної інтеграції та МВК пов'язується насамперед із реалізацією економічних і логістичних переваг, обумовлених близькістю доступу до джерел ресурсного забезпечення або географічною суміжністю із цільовими ринками збуту виробленої продукції, зручністю користування наявними транспортними коридорами та інфраструктурними можливостями, здатністю щодо залучення необхідних трудових ресурсів та людського капіталу і т. ін. Проте здається, що при використанні інструментального та організаційного забезпечення державної підтримки реалізації проєктів МВК наявним є також надзвичайно потужний потенціал активізації соціокультурної взаємодії учасників такого роду співробітництва.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Встановлено, що базу формування мереж МВКС становить раціоналізація процесу відбору учасників кооперації. Процедура відбору учасників співвіднесено із синтезом організаційної структури реалізації стратегії МВКС. Наведений інструментарій відбору партнерів орієнтовано на підтримку виконання функцій, закладених в архітектурній моделі глобального ланцюга вартості. В якості головного критерію відбору учасників коопераційної взаємодії обрано зростання консолідованого потенціалу мережі МВК. Враховано, що відбір партнерів для кооперації часто є складним для формалізації процесом. Через це визначено логіку використання нечіткого логічного висновку та методу аналізу ієрархій для організації процесу відбору партнерів для коопераційної взаємодії.

Визначено, що розбудова ефективно діючого інструментального забезпечення та організаційного упорядкування системи заходів державної підтримки реалізації проєктів МВК являє собою ключовий фактор досягнення компаративної квазіконкурентної ефективності національних режимів регулювання процесів залучення та участі вітчизняних підприємств у глобальних ланцюгах створення нової цінності.

Встановлено, що стрижневою складовою розбудови соціокультурного підґрунтя формування та розвитку МВКС слід вважати унормування та упорядкування притаманних партнерам, що представляють різні національні культурні традиції систем ціннісних орієнтирів, морально-етичних положень, нормативно окреслених та неформальних моделей поведінки, що в комплексі відбивають специфічний характер колективних уявлень про припустимі режими здійснення актів соціальної, економічної, виробничої та інших видів продуктивної людської взаємодії.

Обґрунтовано доцільність у контексті розбудови механізму державної підтримки реалізації проєктів МВК активізації крос-культурної взаємодії в рамках використання організаційних форм сприяння економічному співробітництву, що мають спрямованість на упорядкування просторових аспектів такої взаємодії.

1. Бугай В. А. Методика выбора иностранного поставщика. Инновации и инвестиции. 2018. № 12. С. 288–292.
2. Гавриловская С. П. Выбор и оценка поставщика с использованием метода многокритериального выбора. Вестник БГТУ им. В.Г. Шухова. 2017. № 5. С. 187–192.
3. Гіл Ч. Міжнародний бізнес: Конкуренція на глобальному ринку. Київ : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 856 с.
4. Гриффин Р., Пастей М. Международный бизнес. СПб. : Питер, 2006. 1088 с.
5. Ермакова Ж. А., Тришкина Н. И. Формы социально-экономического партнерства государства и бизнеса в регионе. Вестник Оренбургского государственного университета. 2011. № 8 (127). С. 40–47.
6. Попов О. Є., Каркальова П. І. Обґрунтування вибору організаційної форми державно-корпоративного партнерства при реалізації інтеграційних проєктів регіонального інфраструктурного розвитку. Бізнес Інформ. 2013. № 9. С. 32–39.
7. Солодовник О. О. Передумови формування партнерських відносин держави і бізнесу. Комунальне господарство міст. Серія : Економічні науки. 2014. Вип. 115. С. 47–51.
8. Хачатурян Н. С. Мировой опыт формирования эффективных механизмов взаимодействия государства и бизнеса в современных условиях. Terra Economicus. 2013. № 11 (3). С. 14–18.
9. Шульга М. В. Механизм формирования выбора поставщика. Бизнес в законе. 2012. № 5. С. 130–133.
10. Джур О. Є. Перспективи включення українських підприємств космічної галузі в міжнародні коопераційні проєкти і програми в сфері космічної діяльності. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. Вип. 4. С. 365–371.
11. Дугінець Г. В. Глобальні ланцюги вартості : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 412 с.
12. Українська Л. О., Соболев В. М. Розвиток інтеграційних процесів і специфіка міжнародної кооперації. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2011. Вип. 99 (2). С. 177–182.
13. Уоллес Р. Л. Стратегические альянсы в бизнесе. Технология построения долгосрочных партнерских отношений и создания совместных предприятий. М. : Добрая книга, 2005. 288 с.
14. Dunning J. H. The Globalization of Business. London: Routledge, 1993. 482 p.
15. Root F. Entry Strategies for International Markets. London : Jossey-Bass, 1998. 288 p.
16. Wierda G. Mastering ArchiMate. Instruction to the ArchiMate enterprise architecture modeling language. The Netherlands : R&A, 2017. 256 с.

-
1. Buhai V. A. Metodyka vyboru ynostrannoho postavshchyka. Ynnovatsyy y ynvystysyy. 2018. № 12. S. 288–292.
 2. Navrylovskaya S. P. Vybory otsenka postavshchyka s yspolzovanyem metoda mnohokryterialnogo vyboru. Vestnyk BHTU im. V.H. Shukhova. 2017. № 5. S. 187–192.
 3. Hil Ch. Mizhnarodnyi biznes: Konkurentsiia na hlobalnomu rynku. Kyiv : Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2001. 856 s.
 4. Hryffyn R., Pastei M. Mezhdunarodnyi byznys. SPb. : Pyter, 2006. 1088 s.
 5. Ermakova Zh. A., Tryshkyna N. Y. Formy sotsyalno-ekonomycheskoho partnerstva hosudarstva y byznesa v rehyone. Vestnyk Orenburhskoho hosudarstvennogo unyversyteta. 2011. № 8 (127). S. 40–47.
 6. Popov O. Ye., Karkalova P. I. Obgruntuvannya vyboru orhanizatsiinoi formy derzhavno-korporativnogo partnerstva pry realizatsii intehratsiinykh proektiv rehionalnogo infrastrukturnoho rozvytku. Biznes Inform. 2013. № 9. S. 32–39.
 7. Solodovnik O. O. Peredumovy formuvannia partnerskykh vidnosyn derzhavy i biznesu. Komunalne hospodarstvo mist. Seria : Ekonomichni nauky. 2014. Vyp. 115. S. 47–51.
 8. Khachaturian N. S. Myrovoi opyt formirovaniya efektyvnykh mekhanizmov vzaymodeistviya hosudarstva y byznesa v sovremennykh usloviakh. Terra Economicus. 2013. № 11 (3). S. 14–18.
 9. Shulha M. V. Mekhanyzm formirovnyia vyboru postavshyha. Byznys v zakone. 2012. № 5. S. 130–133.
 10. Dzhur O. Ye. Perspektyvy vkluchennia ukrainskykh pidpriemstv kosmichnoi haluzi v mizhnarodni kooperatsiini proekty i prohramy v sferi kosmichnoi diialnosti. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky. 2015. Vyp. 4. S. 365–371.
 11. Duhinets H. V. Hlobalni lantsiuihy vartosti : monohrafiia. Kyiv : Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 2018. 412 s.

12. Ukrainska L. O., Soboliev V. M. Rozvytok intehratsiinykh protsesiv i spetsyfika mizhnarodnoi kooperatsii. Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn. 2011. Vyp. 99 (2). S. 177–182.
13. Uolles R. L. Stratehicheskye aliatsy v byznese. Tekhnolohiya postroyeniya dolhosrochnykh partnerskykh otnosheniy y sozdaniya sovmestnykh predpriyatiy. M. : Dobraia knyha, 2005. 288 s.
14. Dunning J. H. The Globalization of Business. London: Routledge, 1993. 482 r.
15. Root F. Entry Strategies for International Markets. London : Jossey-Bass, 1998. 288 r.
16. Wierda G. Mastering ArchiMate. Instruction to the ArchiMate enterprise architecture modeling language. The Netherlands : R&A, 2017. 256 s.